

կը նշանակէ յաւիտենականութիւնը գրաւել և լեցնել զայն: Աստուած միայն կրնայ վերջացնել ինչ որ սէրը կը սկսի: Այս անճառելի սիրոյն է որ կ'ակնարկէ Հեթանոսաց Առաքեալը երբ կ'ըսէ. «Եթէ մարդկային բոլոր լեզուները խօսիմ և հրեշտակներու բարբառն ալ հասկնամ և լեռներ չըջնուլ չափ հաւատք ունենամ, ոչինչ եմ եթէ սէր չունենամ»: Երեսնամարմնացունէր այդ սիրով սիրեց մարդիկ և ինքզինքը զոհեց անոնց փրկութեան:

Սէրը մղիչ ուժն է բոլոր առաքելութիւններուն, բոլոր վսեմ կեցուածքներուն: Այդ շնորհն է որ կը քաղցրացնէ մեր բոլոր ցաւերը և կարող կ'ընէ մեզ տանելու մեր խաչը: Աստուծոյ նմանութեան գաղտնիքը սէրն է: Օրէնքը մեզ բրտութեան կրնայ տանիլ, իմաստութիւնը ոչնչի, որովհետեւ իրերը միշտ նոյն են, արուեստը՝ յուսահատութեան, սրովհետեւ բացարձակը ոչ մէկ ձևի մէջ կ'ամփոփուի: Սիրել կը նշանակէ ըլլալ մօտ Աստուծոյ: Զշմարիտ սէրը անօգուտ կը դարձնէ անցեալը և կը ստեղծէ անսպառ ապագայ մը:

Չեր գիմացի պատկերին տեսարանը ցոյց կու տայ թէ անոնք ինչպէ՞ս խմբին արիւնի և զոհողութեան բաժակը, բաժին իրենց ճակատագրին: Պատկերը զոր կը տեսնէք ձեր գիմաց, ծնունդ չէ նկարիչի մը երեւակայութեան, այլ պատմութիւնը հոգիներու, որոնք գիտցան ըմպել մահուան բաժակը: Որոնք օրինակով, բաժակի այդ խորհուրդը երկու հազար տարիներէ ի վեր կը կրկնուի այս հաստատութեան կեանքին մէջ: Զոհողութեան գաղափարը հիմն է քրիստոնէութեան: Կեանքը արեան ճամբով կը քալէ իր կատարելութեան, ով որ վճռական վայրկեանին պատրաստ չէ իր կեանքը տալու, քրիստոնեայ չէ: Աւելին՝ այս Հաստատութեան հարազատ դաւակը չէ:

Մ Տ Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն Ը

Խոր իմացականութեամբ օժտուած դէմք մը ոչ ես է այսօր: Հանգուցեալ Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեան կը հաւատար թէ աւելի երկար պիտի ապրէր: Կ'ուզեմ վերբերել յուշեր իր գործելակերպէն ու մտածելակերպէն, որոնք կազմեցին իր իւրայատուկ արժանիքը:

Դուրեան և Դուշակեան Պատրիարքներէն վերջ, ան իր մտաւոր տաղանդով կու գար գրաւելու պատուաբեր տեղ մը մեր վանական տարեգրութեան և մասնաւորապէս մեր հոգևոր գրականութեան մարզէն ներս, իր թէ՛ արձակ և թէ՛ բանաստեղծական գործերով:

Ինչպէս մեր Միարանութեան անդամներէն շատեր, ես ալ քաղցր պատեհութիւնը ունեցած եմ աշակերտելու իրեն, թէ՛ ժառանգ. վարժարանի և թէ՛ Ընծայարանի աշակերտութեան օրերուն:

Սրբազանին մտաւորական ու քանաստեղծական համբաւը մեզի ծանօթ էր արդէն մեր աշակերտութենէն առաջ: Ու երբ հասաւ ատենը ուր զինք ալ պիտի ունենայինք իրեւ ուսուցիչ, ճեմ էր մեր խանդավառութիւնն ու անհամբերութիւնը զինք տեսնելու Պատրիարքարանէն ներս, իր ուսուցողական հմայքին ու նոյն ատեն պարզութեանը, բացարձակեանը մէջ:

Հոգեւոյս Սրբազանը Հայ Գրականութեան և Ընդհ. Եկեղեցւոյ Պատմութեան մեր ուսուցիչն էր: Շաբաթը երկու անգամ իր մօտ կ'ըլլէինք:

Չեմ խորհիւր թէ բոլոր զինք աշակերտողներու ոգիին ու կարծիքին դէմ արտայայտուած կ'ըլլամ երբ ըսեմ թէ հանգուցեալը բացառիկ հմայք մը կը ստանար մեր աչքին երբ կ'ընէր վերլուծումը իր մեզի աւանդելիք նիւթին: Չէր զգար սահանքը ժամերուն: Այնքան կ'ըզնայինք որ երկարէր տեղութիւնը դասապահին:

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ շատ հազուագիւտ են Եղիշէ Պատրիարքի նման հոգևորականներ, որոնք ամբարած ըլլան եկեղեցադիտական այսքան հմտութիւն և օժտուած ըլլան գրական սուր զգայարանքով:

թելու սէրը պակաս ըլլալուն, թափանցած էր Աւետարանի խորհուրդին ու իմաստին և դանձր բոլորովին նոր ու պայծառացած ձևերով կարող էր ներկայացնել ժողովուրդին և ունկնդիրներուն, միշտ ալ լեցուն իր գրական ու քանոնակցական շունչով:

Իր քաղաքներէն ու գրութիւններէն կարելի չէ զատել ազգայնականն ու քրիստոնէականը, զոր շատ բացառիկ ճարպիկութեամբ իրար կը զօդէր, միշտ ալ ծանրանալով առաջինին վրայ, այն համոզումով թէ ան է եղած դարերով մեր ժողովուրդին ապրելու և զոյալեկու միակ գաղտնիքը:

Պիտի ուղէի յիշել Սրբազանին հակասական ու տարօրինակ արտայայտութիւններէն մէկը: Բացէք Սրբազանին «Լուսաւորիչը» գրքին Նոր Շրջան խորագրով վերջընթերցուիւր ու հոն պիտի գտնէք տարօրինակ բայց իրաւ յայտարարութիւն մը. «Ո՛չ մէկ ատեն Հայ Եկեղեցին և ժողովուրդը ունեցած են այն տխուր վիճակը որ այժմ ունին»:

Հանգուցեալ Սրբազանը գիտէին էր Հայց. Եկեղեցւոյ կորուստը կնդրոններէն մէկուն՝ Ս. Յակոբեանց դարաւոր հաստատութեան:

Ըսուած է թէ մարդուս խօսքը իր գործին պտուղն է: Հետևաբար որքանով Սրբազանը արդար է իր այս արտայայտութեանը մէջ:

Ամբողջ հայ ժողովուրդին ծանօթ է երուսաղէմի Պատրիարքութեան անասման ծառայութեան դաշտը և կարելիութիւնները: Եւ ասոր համար է որ արտասանմանի մեր գաղութներուն մտքերն ու հոգիները ուղղուած են երուսաղէմ, այն-

տեղէն սպասելով իրենց հոգևոր ու ազգային դաստիարակչները:

Հայաստանի և Լիբանանի ներկայ դժուարին պայմանները կը փաստեն անգամ մը ևս երուսաղէմի դերն ու արժէքը:

Հարց է թէ Լուսաւորի Սրբազանը, մեծարժէք այս Հաստատութեան ղեկը ի՞նչ ձևով առած երեսուն տարինկառն թացքին որքանով մեղմեց ու մխիթարեց հայութեան կարիքն ու վիշտը, իրենց բազմերես ու ծաւալուն տարողութեամբ:

Մեծ էր եղած Եղեանին հարուածը: Ան կ'երկարէր իր ձեռքը մեր մտաւորականութեան ու հոգևորականութեան, սպառնալով մեր ներկային բայց մանաւանդ ապագային:

Դժուարութիւններ յաղթահարելու և կամ վրէժ լուծելու միակ ձեռք լեցնելն է մեր այսօրուան հայկական կեանքը մշակներով ու պահակներով, հոգևոր թէ աշխարհիկ:

Անասմանուն Դուբեան Պատրիարք իր գահակալութեան օրն իսկ ըսած էր թէ իր նահատակ աշակերտներուն վրէժը լուծելու ուխտով կը ստանձնէր այս ծանր պարտականութիւնը:

Չենք կրնար մոռնալ ոճիրը որ գործուեցաւ մեր ժողովուրդին վրայ: Հետևաբար մեղմէ կը պահանջուի սպառազին ուխտ ու զօրանալ:

Պէտք չէ որ մթագնէնք ու ամպոտենք մեր ազգի կամքն ու յոյսն ու փայլուն ապագան:

Մեր անկեղծ մաղթանքն է որ Աստուած իր երանալէտ լոյսերուն արժանացնէ հոգին հանգուցեալ Պատրիարքին, իսկ թափուր մնացած Առաքելական Ս. Աթոռը օժտէ նոր ու արժանաւոր Դահալով մը:

ԳՈՒՍԱՆ ՎՐԴ.